

Degerhamn

Vandringsleder

Öland alunbruks skorsten

Foto: Coco Dederling

Upptäck Degerhamn

Välkommen att upptäcka det fantasieggande landskapet i Degerhamn med stenbrott och flera fabriksruiner efter 300 års industrihistoria. Här kan du se rader av fältugnar byggda av svart skiffer och gå längs transportvägar nerskurna i terrängen mellan stenbrotten och hamnen. Vid Ölands alunbruk reser sig fortfarande skorstenen intill brukets arbetarbostäder.

Bergstigen tar dig rakt in i skifferbrottet till platser med övergivna rastkojor och dynamitförråd. Längs brottkanterna kan du leta efter växter som trivs i skifferhögarna, som vitoxel.

Här har människor arbetat hårt med att bryta sten. De slet i snö, regn, isande kyla och brännande sol i den stickande svavelhaltiga röken som steg ur skorstenarna när alun, kalk och cement tillverkades. Du går tätt intill de stora högarna av bränd skiffer upplagda som skydd för röken. Nu ligger de gamla arbetsplatserna delvis dolda i vegetationen. I början av 1900-talet var landskapet trädlöst med rykande kalkugnar och berg av rödfyr, som trängdes alldeles inpå bebyggelsen. Föreställ dig detta när du vandrar i den lummiga grönskan med en intensiv fågelsång!

Bergstigen är indelad i tre etapper markerade med röda pilar. Den sträcker sig från Strömmelns gård i norr till Albrunna »torg« i söder. Här tar Kalkbrottsleden vid som är markerad med orangefärgade stenar. Vandringsleden fortsätter över Stora alvaret ut till kalkstensbrotten där du kan välja att gå olika slingor.

Bergstigen

Foto: Coco Dederling

Cementa Foto: Kalmar läns museums arkiv

Etapp 1. ●

Strömmelns gård – Degerhamnsvägen ca 0,7 km

Här kan du uppleva brotten där alunskiffer har brutits och stora slagghögar med bränd skiffer som lämnats kvar. Du kan vandra bland kalkugnar i långa rader som delvis är raserade och överväxta. I det vattenfyllda stenbrottet finns ett rikt fågelliv.

Fältugn Foto: Kalmar läns museums arkiv

Etapp 2. ●

Degerhamnsvägen – Navet ca 1,6 km

Carl von Linné besökte Lovers skifferbrott 1741. Här kan du se den fina lastfickan byggd i kalksten, ruiner av fältugnar och en arbetarkoja. Utforska gärna »grottan«, vars ursprung är okänt. Missa heller inte den vackert belägna rastplatsen på höjden intill Kalmarsund. Vid Navet finns information om den öländska geologin och Degerhamns industrihistoria. Parkering med rastplats.

Lastficka

Foto: Coco Dederling

Etapp 3. ●

Navet – Albrunna torg ca 2,5 km

Vandra vidare mot ruinerna av Ölands alunbruk och arbetarbostäderna längs Alunbruksgatan. Det finns informationsskyltar om alunbruket. Här ligger Konstens geologiska trädgård och flera byggnader från brukstiden. Strax intill Adolfshamn kan du ta ett dopp. Leden går förbi rödfyrshögar och vidare längs stranden bort mot Albrunna fiskeläge och fram till Albrunna »torg«. Det finns en stig mellan alunbruket och rastplatsen vid väg 136. Efter snösmältning kan stigen vara svårframkomlig.

Alunbruksgatan

Foto: Coco Dederling

Kalkbrottsleden – flera slingor ●●●●●●●

Albrunna torg – Utsiktsplats vid Cementas stora kalkstensbrott ca 1,5 km

Över vidsträckta alvarmarker fortsätter leden till Stensjön, cirka 800 meter och därifrån vidare ut till Cementas stora stenbrott som sakta fylls med vatten. Vid Stensjön finns grillplats och vindskydd. Intill går en gammal bruksväg till en parkering och toalett vid väg 136.

Kalkbrottssjön

Foto: Ylva Lönnbom

Skifferbrott

- A. Degerhamns kalkbruk 1890–1932
- B. Ölands cement AB 1900–1920
- C. Lovers bruk 1723–1735
- D. Lovers bruk 1735–1875
- E. AB Siluria 1875–1885
- Ölands cement AB 1886–ca 1930
- Ölands alunbruk 1804–1886

Kalkstensbrott

- F. AB Siluria 1875–1885
- Ölands cement AB 1886
- G. Ölands cement AB 1886–1967
- Cementa AB 1967–2019

Bergstigen Etapp 1.

ca 0,7 kilometer

1. ● Strömmelns gård med sandhåla

Johan Carlsson, som ägde Degerhamns kalkbruk, byggde gården i början av 1900-talet. Nu privatbostad. Intill syns resterna av flera sandtag. Här tillverkades takpannor av cement.

2. ● Fältugnsområde för Degerhamns kalkbruk

Här ligger 20 fältugnar för kalkbränning på en lång rad.

3. ● Kalkgata med fältugnar och rastkoja

Kalksten och skiffer kördes på räls från stenbrotten till fältugnarna. När bränningen var klar lastades vagnarna med kalk och rullades ner till hamnen. Avfallet, rödfyren tippades i omgivningarna. I närheten ligger en rastkoja.

4. ● Dynamitförråd

Delvis raserad bod för förvaring av sprängmedel.

5. ● Fågelsjön – gammalt skifferbrott

I Degerhamns kalkbruks skifferbrott har det skapats en fin sjö.

6. ● Utsikts- och rastplats vid patentugnar

Här brände Degerhamns kalkbruk kalk i patentugnarna byggda i slutet av 1920-talet. Skiffer till bränslet krossades och kördes till patentugnarna som ligger nedanför branten.

7. ● Fältugnsområde för Ölands cement AB

Tolv fältugnar för kalkbränning ligger på rad i den täta vegetationen.

Bergstigen Etapp 2.

ca 1,6 kilometer

8. ● Linnés besöksplats och lastficka

Hamneberget med Lovers skifferbrott besöktes av Carl von Linné 1741. I skifferbrottet finns en lastficka byggd i kalksten och intill den ligger delvis överväxta och raserade fältugnar för kalktillverkning.

9. ● »Grottan«

En hålighet i berget med okänt användningsområde.

10. ● Rastplats

Vackert, högt belägen rastplats intill Kalmarsund.

11. ● Navet – en kunskapsplats

Här kan du lära dig mer om Degerhamns industrihistoria.

Du finner en paviljong med information och olika stenmaterial att utforska. Parkeringsplats.

Bergstigen Etapp 3.

ca 2,5 kilometer

12. ● Södra Bruket – arbetarbostäder

Längs Alunbruksgatan ligger Ölands alunbruks gamla arbetarbostäder från början av 1800-talet. Nu privatägda.

13. ● Ölands alunbruk

Den höga skorstenen markerar ruinerna efter alunbruket som startade 1804. Informationsskyltar på platsen berättar om aluntillverkningen. Bruksherrgården är riven. Kvar finns ladugård, sädesmagasin, potatiskällare, brygghus, smedja och en kvarn som användes för pumpning av vatten till alunbruket.

14. ● Konstens geologiska trädgård

På platsen för Ölands alunbruks bruksherrgård har konstnärerna Christer Jansson och Elisabeth Sivard skapat i sten, en hyllning till konsten och alla de människor som arbetar och har arbetat i sten.

15. ● Adolfshamn

Intill hamnen finns en badplats med en strand av klappersten som sommartid är täckt av blåeld och strandkål. En rad små bodar ligger utmed stranden. De har använts som sjöbodar, gris- och hönshus av arbetarna på alunbruket.

16. ● Alvkällan med bäck

Omkring en kilometer längre söderut, vid den lilla bron har vattnet från den högre upp belägna Alvkällan sitt utflöde. Källan ansågs vara helig och ha läkande kraft. Vid midsommar kom unga och gamla för att dricka ur källan.

17. ● Albrunna fiskeläge

Här viker vandringsleden av mot Albrunna by. Parkering.

Kalkbrottsleden - flera slingor

18. ● Albrunna torg

Den södra delen av byn är en radby med bondgårdar. Här i byn bodde förr i tiden mest hantverkare och skutägare.

I Albrunnas norra del byggde arbetarna på cementfabriken sitt egnahemsområde på 1930–1940-talet.

19. ● Hålkärr

Hålkärr är en liten fuktäng där grodmöja blommar på försommaren innan marken torkar ut.

20. ● Bulehall

I nord-sydlig riktning sträcker sig en bred och blockrik höjdrygg med förhistoriska gravar i form av stensättningar. Många av alvarets karaktäristiska växter kan ses i området.

21. ● Stensjön – ett gammalt kalkstensbrott

På 1950-talet fylldes stenbrottet med vatten. Träd och buskar planterades och en sjö med rikt fågelliv skapades. Här finns vindskydd och en grillplats.

Strax intill går en gammal industriväg till parkeringen och en toalett vid väg 136, cirka en kilometer.

22. ● Utsiktsplats vid Kalkbrottssjön

Härifrån har du en magnifik utsikt över alvaret och Cementas stora nedlagda kalkstensbrott som sakta vattenfylls. Backsvalor häckar i kalkstensväggarna.

Mer att upptäcka

23. Degerhamns hembygdsmuseum och fyr

I museet finns föremål och fotografier som berättar om Degerhamns industrier, handel och sjöfart. Du kan också se delar av den legendariske John i murens skepps- och lanthandel som var byggd i muren vid cementfabriken i Degerhamn. På kajen ligger museifyren Ingrunden med lanternin från fyren Utgrunden i Kalmarsund.

24. Cementa AB

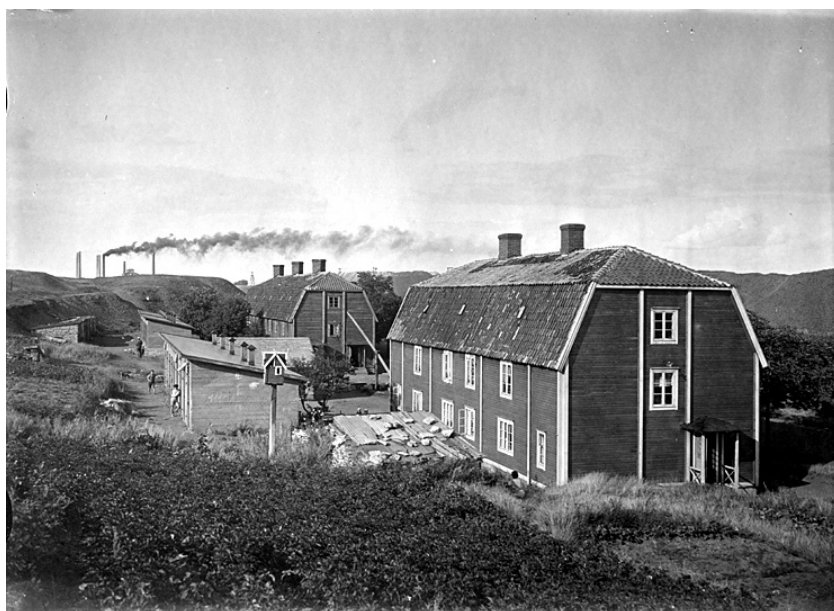
År 1886 bildades Ölands cement AB. Sveriges äldsta cementfabrik upphörde med kalkstensbrytning och tillverkning av cement 2019. I mindre skala fortsätter produktionen av microcement i Degerhamn.

Detta gör Länsstyrelsen

Länsstyrelsen vårdar lämningarna efter Ölands alunbruk. Skorsten och ruiner har restaurerats.

Informationsskyltar berättar mer om arbetarnas liv och aluntillverkningen. Klättra inte på murarna, var varsam. Alunbruket är en del av vårt lagskyddade kulturarv.

Industrimiljöerna i Degerhamn är en viktig del av Sveriges, Kalmar läns och Ölands historia.

Arbetarbostäder

Foto: Kalmar läns museums arkiv

Rödfyr

Foto: Lena Arén

Rastkoja Foto: Kalmar läns museums arkiv

Södra Möckleby hembygdsförening

Öppettider för hembygdsmuseet samt tider för visningar finns på hemsidan

<https://www.hembygd.se/sodra-mockleby>

Hembygdsföreningen började 1998 med att röja runt industrilämningarna i Degerhamn för att göra i ordning Bergstigen. Leden har under åren utvidgats med kunskapsplatsen Navet, Konstens geologiska trädgård och flera informationsskyltar längs stigen. Leden sköts ideellt, lämna gärna ett bidrag till skötseln.

Den här foldern togs fram 2008 av hembygdsföreningen i samarbete med flera aktörer. Den uppdaterades 2021 av Södra Möckleby hembygdsförening, Cementa AB och Länsstyrelsen i Kalmar län inför Degerhamns 300 års jubileum (2023). Den trycks 2022 som utvikbar folder.

Text: Lena Arén Kulturkonsult | Grafisk form & illustrationer: infoform.se

